

Oan de proot mè....

Stefanie van den Elzen

Door Ben en Fien van der Walle

We zijn deze middag te gast bij Stefanie van den Elzen. In 1994 is zij op de oude boerderij aan de Kleine Graspeel gaan wonen met partner Ron en daar werden later dochter Geerte en zoon Willem geboren. Stefanie heeft meer dan 30 jaar werkervaring in het speciaal onderwijs, studeerde in 2016 af als docent Kunst en Vormgeving en is daarnaast autonoom kunstenaar. Wat wij niet wisten - en waarschijnlijk heel veel mensen meer niet - is dat ze al meerdere tijd doorbracht tussen de berggorilla's, chimpansees en orang-oetans. Afgelopen zomer was ze op Borneo om daar haar kennis van trauma en trauma gerelateerd gedrag te delen en te ontdekken hoe je deze kennis en een relatief nieuwe vorm van trauma-interventie kunt toepassen bij orang-oetans. Hierover en over haar kunstenaarschap gaan wij met haar aan de praat.

Een creatieve bakermat

Stefanie werd op 27 november 1968 geboren als jongste kind van Cees van den Elzen en Mientje van Dongen. Bij velen beter bekend als Mieke van den Elzen. Ze komt uit een creatief gezin. Moeder was kleuterjuf, in Zeeland bekend als Juffrouw Mieke. Vader was militair op vliegbasis Volkel en was werkzaam in de welzijnzorg aldaar. Hij organiseerde o.a. creatieve workshops voor de militairen, runde de bioscoop en een winkeltje. Stefanie: "Dat was hem op het lijf

Stefanie

November 1968, mam met haar kroost.
Foto gemaakt door papa.

geschreven want film en fotografie was zijn passie, daarin kon hij zijn ziel leggen. Zijn werk was heel experimenteel. Wij mochten thuis veel en vooral ook creatief zijn. Daarvan hebben mijn broers Willem en Joost en zus Marjel ook veel meegekregen. Bij ons mam stond de deur altijd open, voor mensen en dieren van allerlei pluimage. Beiden hielden van pionieren en vrijbuiten; kamperen bijvoorbeeld. Toen ik zes was kreeg ik van pap mijn eerste cameraatje. Regelmatig gingen we samen op pad om te fotograferen. Onze douche thuis werd dan omgetoverd tot Donkere Kamer waar we onze foto's ontwikkelden en afdrukten. Van ons pap zal ik de magie van het 'toveren met beelden' meegekregen hebben, van ons mam het 'vrij mogen spelen en onderzoeken', dat is natuurlijk een prachtige mix om kunstenaar te worden".

**Kunstacademie afstudeerwerk
'De afgepelde mens' 2016.**

plakken van etiketten op mensen'. D.m.v. fotografie, tekenen, etsen, collages en assemblages ging ik mensen afpellen om uit te komen bij het meest pure, échte en eigene in de mens. De essentie. Die schoonheid van het pure en authentieke in de mens ving ik in een nieuwe bewoording: 'de ís-heid'. Dat wat ís. De tegenhanger van 'de hoortheid', dat hoe men vindt 'dat het hoort' ''.

Autonoom kunstenaar

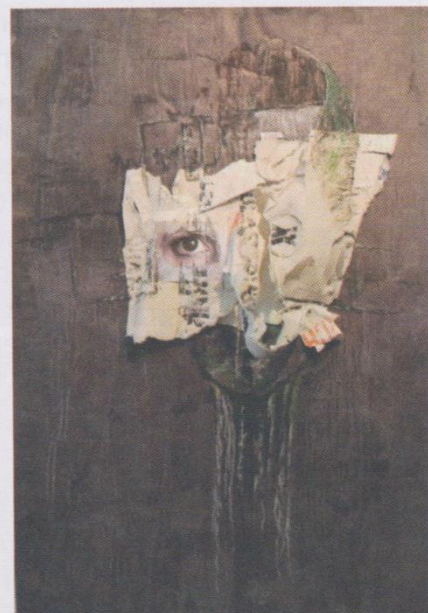
Stefanie ontvangt met 2 studiegenoten een tweede prijs voor hun mediacultuurproject in het Stedelijk Museum te Amsterdam. En met haar afstudeerwerk wint Stefanie een solo-expositie bij cultuurhuis De Lindenberg in Nijmegen. Ze geeft deze expositie de titel 'Etiketten plak je op appelmoes'. Later volgde andere exposities, solo, duo of als kunstgroep. Ze sluit zich aan bij kunstkringen als s.MaaK,

Kingkong.

Kinderhuis Reek

Na de lagere en middelbare school volgt Stefanie de PABO-opleiding en loopt o.a. stage op de Kinderhuis Reek School. "Tijdens die stage werd me gevraagd of ik daar wilde komen werken. Ik had blijkbaar heel snel al verbinding met deze bijzondere, prachtige kinderen. In 1991 begon ik op de leefgroep, in 1992 als leerkracht op het bijhorende kleine 'internaatshoortje'. Later werd ik achtereenvolgens remedial teacher, intern begeleider en coördinator didactiek. Het is een prachtige, ook heel kwetsbare doelgroep. De kinderen hebben geen dubbele agenda, er zit zóveel puurheid en echtheid in, wat hen dus ook heel kwetsbaar maakt. Deze puurheid, echtheid en kwetsbaarheid heeft me altijd geraakt. Het onderwijs aldaar was destijds nog heel erg pionieren waardoor je heel veel creativiteit mocht inzetten. Dat sprak me enorm aan. Na 20 jaar ging ik door de vele veranderingen in het onderwijs de échte creativiteit en vrijheid in lesgeven missen. Daarom ging ik náást mijn onderwijsbaan studeren aan de kunstacademie ArtEZ in Arnhem. Vier jaar later was ik afgestudeerd als docent Kunst en Vormgeving. Mijn afstudeerproject omvatte 'het

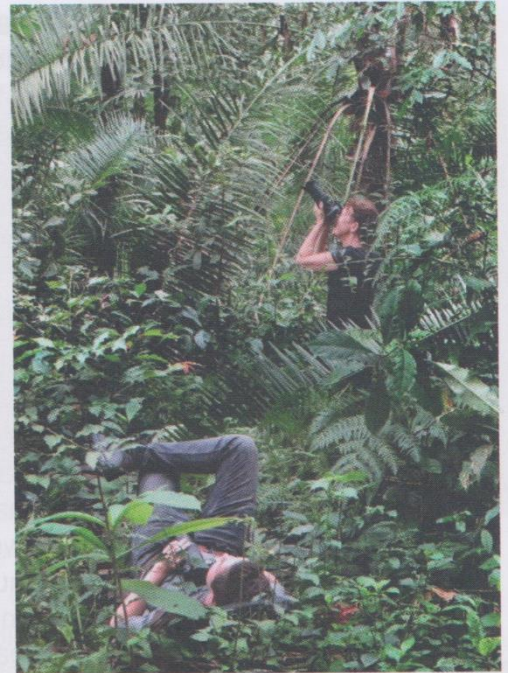
Zelfportret.

afstudeerproject omvatte 'het kunstgroep. Ze sluit zich aan bij kunstkringen als s.MaaK, Stichting Maashorst Kunstenaars. Stefanie: "Mensen zeggen wel eens tegen mij: "Je moet je werk meer laten zien, jezelf meer etaleren". Maar ik heb dat etaleren niet zo in me, denk ik. Dat is mijn doel ook niet. Mijn kunstwerken zijn 'vindzels van de ziel' en niet maaksels voor 'mooi boven de bank'. Ziel in het werk is de ware essentie van een kunstwerk. Ik werk vaak vanuit 'sporen' die spontaan op mijn pad verschijnen en laat toeval en de invloed van natuurkrachten een grote rol spelen in mijn proces. Ik hoef mijn werk niet te maken, ik hoef het alleen te vinden en om te zetten in mijn eigen beeldtaal. Middels mijn kunst probeer ik de meest kwetsbare individuen of groepen in de maatschappij, of dat nu mensen of dieren zijn, een stem te geven."

Allergisch voor onrechtvaardigheid

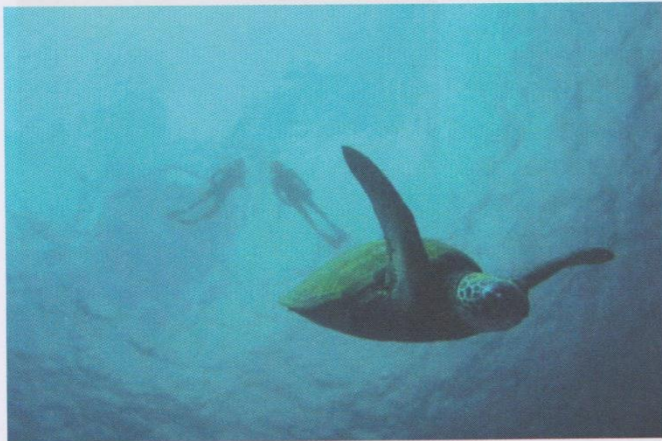
Een voorbeeld daarvan zijn twee werkjes die in haar huis aan de muur hangen. Die vertolken de stem van de berberaapjes in Marokko die daar in krappe kooitjes worden gehouden in de hitte

van soms 40 graden, en waar toeristen tegen betaling mee op de foto kunnen. 'Leuk voor aan de muur thuis'. Een ander werk dat bij haar thuis hangt toont de verschrikkingen van de heksenvervolging als matrijs voor de vele vrouwen en andere kwetsbare groeperingen, in verleden en heden ten dage, die hebben geleden onder, of nog altijd lijden onder machthebbende organisaties of personen op machthebbende en bepalende posities in de maatschappij. Hun stem werd of wordt niet gehoord. Stefanie: "Ik ben me er gaandeweg pas bewust van geworden dat daar mijn altijd terugkerend thema ligt: 'iets in het licht zetten wat heel lang in diepe duisternis angstvallig in de doofpot wordt gehouden'. Ik heb gewoon een extreem grote allergie voor onrechtvaardigheid. Als ik onrecht opmerk kan mijn lijf daar fysiek op reageren. Er borrelt een misselijkheid in me op die ik niet negeren kan en moet daar van binnenuit stem aan geven. Dat moet naar de buitenwereld; óf in woord, maar vaak ook in beeld. De realiteit in het licht zetten, dat is wat hard nodig is en helend werkt. Ik hoor regelmatig dat ik met mijn werken en bijbehorende verhaal meer naar buiten zou mogen treden omdat

Met zoon Willem in Oeganda, 2016

het gezien wil worden. Dat doe ik nog te weinig misschien. Misschien zou ik een soort van manager moeten hebben die dat voor me doet", lacht ze.

Met dochter Geerte op Lombok, Indonesië 2019.

Op zoek naar het diepe oergevoel, 'de ísheid'

Stefanie: "Na het afstuderen aan de Kunstacademie ging ik samen met zoon Willem, toen 16, als verlengstuk van het afstudeerthema 'de ísheid' terug naar 'het oer'. We vertoefden o.a. tussen de chimpansees in Kibale en de berggorilla's op het grensgebied van Oeganda en Rwanda. Het was de

ervaring van het oog in oog staan met de gigantische 'zilverrug' die me diep raakte. En later de rest van de troep, de kleinere blackbacks, vrouwtjes en baby's, die uit het struikgewas tevoorschijn kwamen. Je wordt hierdoor diep in je eigen 'oer' geraakt. "Was je niet bang?", werd me later vaak gevraagd? Nee, ik ben geen seconde bang geweest."

Al altijd geïnteresseerd in primaten

Met dochter Geerte heb ik ook veel gereisd. Cambodja, Vietnam, Indonesië Ik hou van 'zijn' in andere culturen, tussen de mensen en in de jungle. Zoals ik geraakt werd door de chimpansee en gorilla, werd ik dat ook in grote mate door de orang-oetan. Ik las er veel over en hoe verder ik me verdiepte in deze prachtige 'soulmates in the jungle' hoe meer overeenkomsten ik ging zien in gedrag tussen mens en orang-oetan; maar helaas ook in trauma wat zij oplopen o.a. in Indonesië en het trauma-gerelateerde gedrag dat zij vertonen. Hoe meer overeenkomsten ik zag, hoe meer ik overtuigd raakte dat ik met mijn 30 jaar ervaring en kennis in het onderwijs, waaronder trauma-gericht onderwijs,

Met Otan en Julia in Sintang.

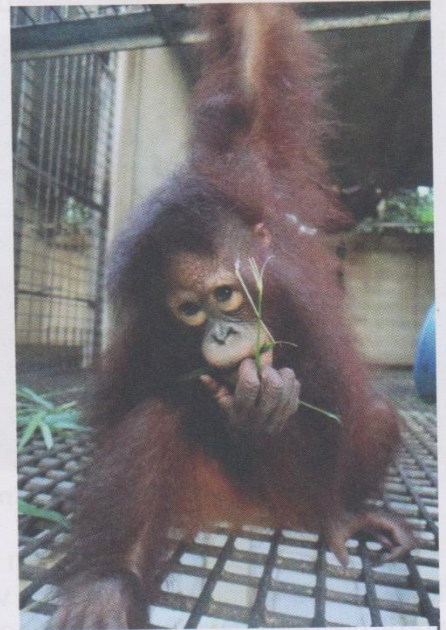
en met mijn opleiding Trauma-interventie door middel van systemisch werken, iets kon betekenen aldaar. En dat de experts op het gebied van orang-oetans ginds mogelijk iets konden betekenen voor onze traumakennis hier. Ik nam contact op met de directeur van het rescue centre op Kalimantan, we wisselden visies uit, mijn visie sprak hem aan en we besloten tot uitwisseling van kennis en ervaring in observatie, aanpak en behandeling. Ik werd uitgenodigd om naar Borneo af te reizen."

Met Neneng, net gearriveerd.

Werken tussen de orang-oetans

Stefanie legt uit: "Doordat het leefgebied, en daarmee de voedselvoorraad, van de orang-oetans op Borneo en Sumatra in rap tempo afneemt, zijn de orang-oetans genoodzaakt vaak bij gebieden te komen waar mensen wonen. Ze zijn vaak uitgehongerd en zoeken naar eten op plantages waar ze vervolgens worden beschoten. Ook worden ze gevangen en ingezet als toeristische attractie of als huisdier. Ik zag babytjes die heel jong waren gescheiden van hun moeder, waar de moeder wordt opgegeten als 'bushmeat' en het babytje mee naar huis gaat als 'levende pop' tot het groter wordt en vervolgens naar een kooitje op een binnenplaatsje verdwijnt... Veel van die getraumatiseerde orang-oetans, regelmatig met fysiek letsel maar altijd met

Bondan.

emotioneel trauma, worden gelukkig uit een crisissituatie gered en opgevangen in het SOC (Sintang Orangutan Center). Afgelopen zomer ben ik daar met het team van SOC aan de slag gegaan. Eerst door de dagelijkse werkzaamheden mee uit te voeren om zodoende het team en de verblijvende orang-oetans te leren kennen. Vervolgens ben ik vele uren gaan observeren; in de eerste opvang, de quarantaine, de verblijven en de jungle. Samen met het behaviourteam hebben we enkele orang-oetans aangewezen die als eerste voor een try out in trauma-interventie in aanmerking kwamen. Nauwlettend hebben we vóór-en-ná-observaties uitgevoerd en zagen een opmerkelijk resultaat. Een van de orang-oetans, Tom, liet veel onnatuurlijke repetitieve handelingen zien die na de interventie enorm waren afgenomen." Daarvan laat Stefanie ons een filmpje op haar telefoon zien en ze gaat verder: "Een orang-oetan kan niets 'faken'. De interventie, die bij mensen rechtstreeks op de plek waar

het trauma in het lichaam is opgeslagen, wordt ingezet, werkte ook hier dus echt. Ik wist het wel!! De betrokken dierenarts en het gedragswetenschapsteam stonden open voor deze try-out en hebben me daarin enorm geholpen. Het is een prachtige eerste stap geweest die zeker een vervolg gaat krijgen.

Orangutan Centre Jerora, 2023 Banir

Volgend jaar weer terug

"Ik heb de uitnodiging gekregen volgend jaar aan te sluiten bij de jaarlijkse bijscholingsdagen van primate-dierenartsen van over de hele wereld om mijn visie en ideeën aldaar te delen. Ik, als 'durske uit Zilland'. Ik ga er sowieso terug want heb daar prachtige vriendschappen gesloten. Niet alleen met het team maar zeker ook met de orang-oetans. Met orang-oetan Tom bijvoorbeeld. Toen ik na mijn verblijf daar

afscheid nam, hield Tom mijn hand stevig vast. Ik wil ook ter plekke zien hoe het met Neneng, Rayo en Junet gaat, drie baby orang-oetans die zwaar ondervoed binnengebracht werden", vertelt ze. "En uiteraard wil ik ze allemaal weer heel graag zien. Big guy Beno, kersverse moeder Sinta, intelligente Jamilla, de creatieve Bombom... allemaal." En nog eens laat ze een filmpje op haar telefoon zien waarop ze met drie jonge 'kleuter-orang-oetans' aan het spelen is. "Hier kun je toch niet níet verliefd op worden? Hier ben ik met Joss, Bondan en Pullu in de jungleschool. Dat is de overgangsstap tussen 'leven in de verblijven' en 'leven in de vrije jungle'. Daar leren ze rehabilitatievaardigheden om uiteindelijk terug te kunnen keren naar de echte jungle. In de opvang waar ik zat, in Jerora, hebben ze in de loop van de tijd 56 dieren opgevangen en veel zijn er zijn later weer vrijgelaten in het wild of semi-wild. Die worden dan een stuk noordelijker geplaatst in een beschermd reservaat.

Met Tom, hoe traumaheling verbindt.

Daar worden ze nog 3 maanden geobserveerd waarna ze als het goed is helemaal uit beeld verdwijnen", vertelt Stefanie.

Zo piepklein nog hoor je eigenlijk aan een harige warme vacht te hangen.

Pleidooi voor de dierenopvang

Stefanie heeft nog geregeld contact met het opvangcentrum in Jerora. "Dat kan tegenwoordig natuurlijk allemaal via 'zoom'. Zo blijf ik toch betrokken bij de orang-oetans en hun situatie op dat moment. Dat is heel fijn." Een heel groot probleem in de opvangcentra is natuurlijk het gebrek aan geld. Ze zijn heel afhankelijk van sponsoring en donaties. Hoe meer geld er beschikbaar is, hoe meer ze voor de bedreigde orang-oetan kunnen doen. Daarom zou ik onder dit verhaal ook graag de website van het centrum vermelden", pleit ze. "Daar is de mogelijkheid tot donatie. Op mijn eigen website en Instagram zijn wat foto's en filmpjes te zien."

Dat jij nog rust vindt om kunst te maken....

"Ik zet 's avonds vaak klassieke muziek op en ga wat zitten tekenen om zo te ontladen of 'spelen'. Vaak zonder resultaatgericht doel maar regelmatig groeit er dan iets uit. Binnenkort hebben we, de Stichting Maashorst Kunstenaars, een expositie in het kunstkerkje in Velp. Daar komt werk te hangen wat eerder al in Museum Krona hing. Vanuit

Jerora maakte ik nieuw werk. Een collage opgebouwd uit miniatuurtjes, per verblijvende orang-oetan 1 miniatuurtje, ontstaan uit zelf vrij spelen in samenwerking met de natuurkrachten van het regenwoud. Het verhaal bij het werk is vaak een meerwaarde. 'De stem die gehoord wordt, het ongeziene dat gezien wil worden in plaats van onder de mat geschoven."

Postume groet

Wat Stefanie nog graag aan ons vertelt is het volgende voorval. Stefanie: "Ons mam, die afgelopen januari is overleden, was de allergrootste en liefdevolste

Kunstwerk in opdracht museum Krona 'Crone'.

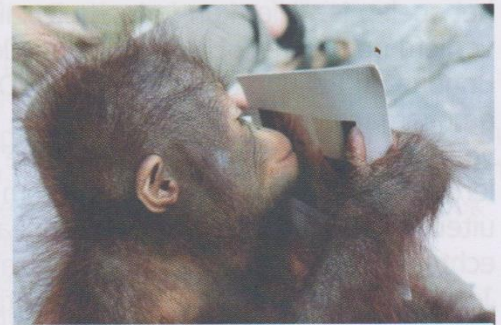

Neneng met foto mam.

Neneng, die onlangs in het centrum was opgenomen, op schoot zat, pakte ik op een gegeven moment die foto van ons mam uit mijn rugzak." Stefanie laat op haar telefoon foto's zien. Neneng bekijkt de foto van haar moeder, gaat dan met haar vingertje naar het gezicht op de foto. Dan pakt ze de foto zelf in haar harige handjes en drukt een dikke kus op Miek's gezicht. "Ik gloeide van binnen. Hoe intens mooi en waarachtig! En ook op zo'n moment voel ik: Dit zijn geen dieren, dit zijn onze medemensen met een harige vacht. Het zijn in ieder geval onze soulmates. 'Soulmates of the jungle'. De foto's die ik maakte van dit prachtige moment heb ik die avond naar pap en mijn familie thuis gestuurd. "Kijk es, postuum nog een dikke kus voor ons mam!" Prachtig toch!", straalt ze.

dierensponsor die je je kunt bedenken. Haar hele pensioentje ging op aan goede dierdoelen. Naar ezeltjes in Portugal, naar aapjes in Marakech, naar straatkatten, naar asiels. Dan at ze zelf wel wat minder. Dieren moeten geholpen worden. Wat gebeurde er nu afgelopen zomer in Borneo. Ons mams foto reisde overal met me mee. Ons pap zei nog voor mijn vertrek: "Stuf, wat jammer dat ons mam dit niet meer kan meemaken." Ik zei: "Pap, ons mam maakt dit wel mee want ze is constant om me heen". Zo voel ik het ook echt.

Dus toen ik op Borneo in de bush was en met baby

Postuum een dikke kus.

Stefanie, aan de ene kant een vrouw die door middel van de kunst uiting wil geven aan hoe zij staat tegenover onrechtvaardigheid of die nu plaatsvindt in de hedendaagse tijd of diep weggestopt in het verleden. Aan de andere kant is daar de vrouw die door middel van trauma-interventie een beter leven wil creëren voor mens én dier. Stefanie, het was heel interessant om met jou in gesprek te zijn. Heel veel succes met alles waar je mee bezig bent.

Cees en Mieke met kinderen en kleinkinderen.

Voor donaties: www.orangutanrescue.nl Meer foto's, kunst en achtergrondinformatie: www.stefanie.nu > Stem uit de jungle Foto's en filmpjes op Instagram: stefanie_vandanelzen

**Pap en Mam in hun jonge jaren, 1960.
Foto gemaakt door pap met zelfontspanner.**

Cees, Mieke en hun kinderen, 2019.

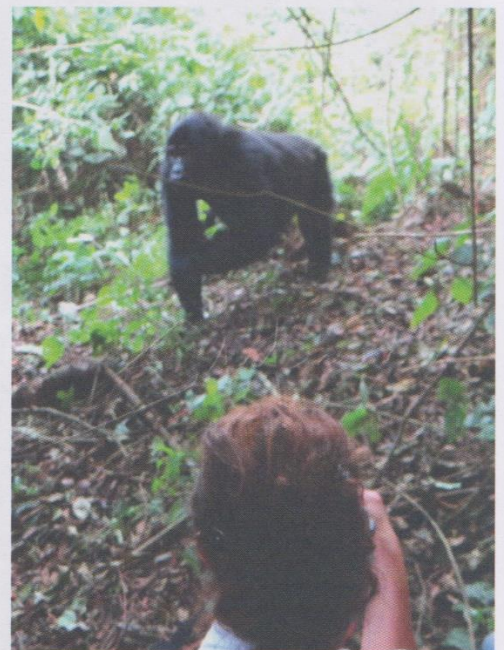
**Met eigen gezin op reis, Ron,
Stefanie, Geerte, Willem, 2007.**

Tussen de chimpansees in Kibale.

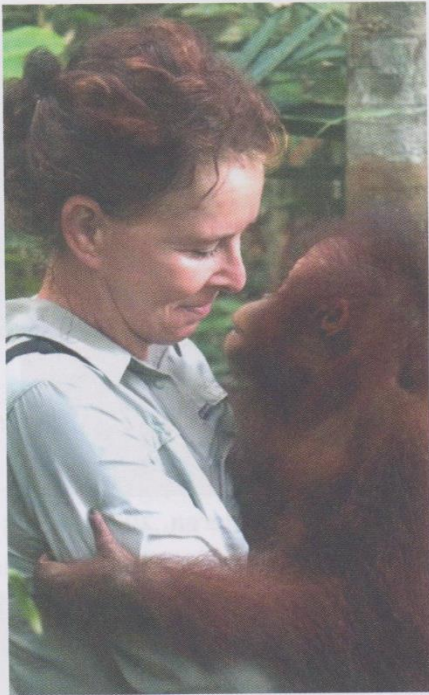

**Just arrived,
Neneng.**

Bij de berggorilla's.

Dé Silverback

Met Julia in het oefenbos.

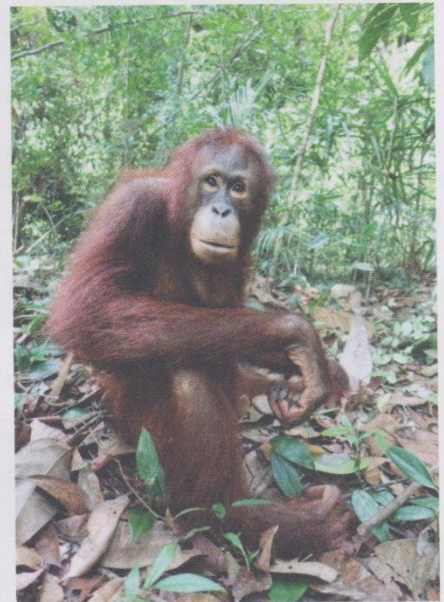
Mongki

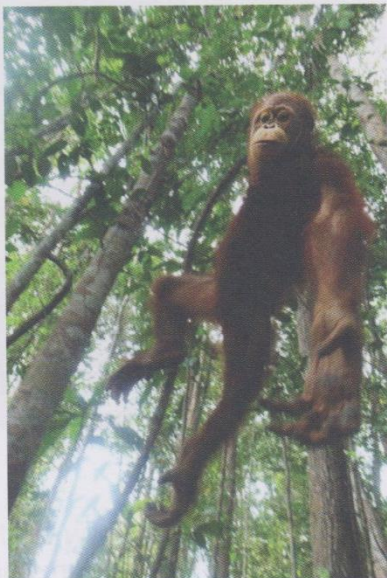
Ochtendgroet bij Joss, Bondan en Pullu.

Met Tom en Kingkong at jungleschool.

Zeg het maar, 'mens of dier'.

Tom is bereid mij te helpen ook een goede orang-oetan te worden.

De vensters naar de ziel.

